

УДК 338. 439. 62

С. В. Васильєв,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4388-4091>

В. О. Олексюк,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4841-458X>

О. О. Масляєва,

к. е. н., доцент кафедри економіки,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5703-4680>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.13.75

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОПИТУ І ПРОПОЗИЦІЇ НА ПРОДУКЦІЮ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

S. Vasil'ev,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor, Dnipro State Agrarian University of Economics, Dnipro, Ukraine

V. Oleksiuk,

PhD in Economics, Associate Professor, Dnipro State Agrarian and Economic University

O. Masliaieva,

PhD in Economics, Associate Professor, Dnipro State Agrarian University of Economics, Dnipro, Ukraine

PECULIARITIES OF DEMAND AND SUPPLY FORMATION FOR AGRICULTURAL PRODUCTS

У статті розглянуто особливості формування попиту і пропозиції на продукцію сільського господарства в сучасних умовах функціонування аграрного ринку України. Визначено специфіку внутрішнього ринку аграрної продукції, що характеризується значною кількістю учасників і динамічною структурою. Проаналізовано чинники, що впливають на зміну попиту, серед яких: купівельна спроможність населення, сезонність виробництва, експортні можливості та цінова кон'юнктура. Акцентовано увагу на зміні споживчих пріоритетів у 2023—2024 роках, зокрема на скороченні споживання м'яса яловичини, зростанні попиту на продукцію птахівництва та стабілізації попиту на молоко. Оцінено вплив імпорту на внутрішній ринок та підкреслено нездатність вітчизняного виробника повністю задовольнити попит за окремими товарними позиціями. Наведено статистичні дані, які ілюструють зростання обсягів експорту олійних культур і переробленої продукції, що забезпечує експортний потенціал країни. Проаналізовано ключові виклики для ефективного функціонування системи постачання сільськогосподарської продукції та важливість прогнозування попиту. Запропоновано модель управління попитом у системі забезпечення, яка включає прогнозування, сегментацію, планування продажів, зберігання, транспортування та розподіл. Підкреслено необхідність адаптації аграрної політики до нових економічних реалій, з урахуванням трансформації попиту та пропозиції. Дослідження дозволяє зробити висновок, що сталий розвиток аграрного ринку вимагає збалансованого управління всіма його складовими та застосування інноваційних підходів у сфері логістики, регулювання та управління ресурсами.

The article explores current trends in the formation of supply and demand for agricultural products in Ukraine, which are influenced by both internal economic changes and global challenges. The Ukrainian agrarian market is considered a complex system with numerous stakeholders-producers, intermediaries, logistics operators, processors, and consumers-interacting within supply chains. The peculiarities of the functioning of the domestic agricultural market are revealed, where small farms and household plots play a key role and operate under conditions of imperfect competition. It is determined that the efficiency of market functioning depends on the coordination of the supply system, which creates value for the end consumer and affects the profitability of all supply chain participants. The dynamics of demand for key agricultural products in 2023—2024 are analyzed. A decrease in domestic consumption of beef and an increase in demand for poultry meat are established. Indicators for the consumption of dairy and vegetable products remain stable, with a tendency toward price reductions for certain items. Attention is drawn to the growing import of specific goods, particularly meat and fruits, indicating the inability of domestic production to fully meet consumer demand. At the same time, the oilseed sector-particularly sunflower, soybean, and rapeseed-demonstrates positive growth dynamics, ensuring strong export performance. The transformation of demand structure under the influence of economic instability, seasonality, declining consumer purchasing power, and foreign trade conditions is highlighted. A demand management model within the supply system is proposed, which includes forecasting, segmentation, sales and operations planning, storage, transportation, and distribution. The necessity of a systematic approach to agrarian market management based on flexible interaction among its participants, improved access to information, logistical coordination, and state support is substantiated-considering current challenges and changes in demand structure. This study emphasizes the strategic importance of aligning supply chains with consumer needs to enhance food security and market resilience. It also highlights the need for innovative policy instruments to stabilize demand and ensure the sustainable development of Ukraine's agricultural sector.

Ключові слова: продукція сільського господарства, ринок аграрної продукції, попит, пропозиція, виробники, споживачі, постачальники, цінова політика.

Key words: agricultural products, agrarian market, demand, supply, producers, consumers, suppliers, pricing policy.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є аналіз сучасних тенденцій формування попиту і пропозиції на продукцію сільського господарства в Україні. Визначити вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на динаміку ринку аграрної продукції. Дослідити особливості функціонування ланцюгів постачання та їх роль у забезпеченні стабільності аграрного ринку. Запропонувати рекомендації щодо підвищення ефективності управління попитом і пропозицією в умовах економічної нестабільності.

ВСТУП

Формування попиту і пропозиції на продукцію сільського господарства в Україні є складним процесом, що залежить від багатьох економічних, соціальних та природно-кліматичних чинників. Аграрний сектор відіграє важливу роль в забезпеченні продовольчої безпеки, розвитку сільських територій

та наповненні валютних надходжень через експорт.

Водночас ринок аграрної продукції характеризується високою чутливістю до сезонних коливань, глобальних тенденцій, зміни цінової кон'юнктури та державного регулювання. Попит формується під впливом купівельної спроможності населення, структури споживання, зовнішньоекономічної ситуації та логістичних можливостей. Пропозиція сільськогосподарської продукції в Україні залежить не лише від обсягів виробництва, а й від кліматичних умов, собівартості, інфраструктури зберігання та переробки.

Значний вплив також мають інновації, рівень механізації, доступ до фінансування та ринків збуту. Окрему роль відіграє участь України у світовій торгівлі аграрною продукцією, що посилює зв'язок внутрішнього ринку з глобальними процесами. В умовах війни слід враховувати додаткові ризики та

невизначеність у формування попиту і пропозиції. У статті розглядаються особливості цих процесів, їх вплив на аграрний ринок України та можливі шляхи стабілізації ситуації.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження теоретичних і методологічних засад формування попиту і пропозиції на продукцію сільського господарства активно ведуться як вченими. Значний внесок у розвиток цієї тематики зробили такі науковці, як В. Андрійчук, О. Шпичак, І. Прокопа, М. Малік, П. Саблук та інші. У їхніх працях висвітлюються фактори, що впливають на аграрний попит і пропозицію, моделювання ринкової рівноваги, а також вплив глобальних і національних змін на агросектор. Проте, попри значну теоретичну і практичну базу, єдиної концепції щодо визначення особливостей формування попиту і пропозиції на аграрну продукцію не існує. Це зумовлено специфікою сільського господарства як галузі з високим рівнем ризику, сезонністю виробництва, залежністю від зовнішніх ринків і політики. Наявність різноманітних підходів до оцінки попиту і пропозиції в агросекторі вказує на складність проблематики та необхідність подальшого аналізу, зокрема в умовах війни, зміни логістичних маршрутів і трансформації споживчої поведінки.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ринок аграрної продукції охоплює виробництво та реалізацію продукції й послуг сільськогосподарського походження, де важливо враховувати специфіку функціонування окремих підгалузей у сучасних економічних умовах. Внутрішній ринок аграрної продукції формується з окремих товарних напрямів, кожен із яких становить сегмент, на якому здійснюється обіг харчових продуктів і сировини.

Такий ринок відповідає основним параметрам конкурентного середовища, адже тут присутня значна кількість учасників з обох сторін — виробників і споживачів — що унеможлиблює монопольний вплив на цінову політику в більшості випадків. До основних суб'єктів ринку належать дрібні сільгоспвиробники, фермери та особисті селянські господарства, які в загальному контексті можна вважати учасниками умовно досконалої конкуренції. Проте при детальнішому розгляді окремих елементів системи стає

очевидним, що деякі з них можуть володіти розвиненою інфраструктурою та займати провідні позиції в реалізації певних видів аграрної продукції, що зумовлює інші формати взаємодії між продавцями та покупцями [2].

Для сталого розвитку сільського господарства в Україні важливо забезпечити збалансований попит і пропозицію на аграрну продукцію. Збалансований попит стимулює виробників до підвищення якості та обсягів продукції, що сприяє розвитку галузі. З іншого боку, стабільна пропозиція забезпечує безперервність постачання продуктів на ринок і задовольняє потреби споживачів. Регулювання співвідношення попиту і пропозиції сприяє стабілізації цінової політики і підвищенню економічної ефективності аграрного сектору. Тому для сталого розвитку сільського господарства необхідно враховувати взаємозв'язок попиту і пропозиції та впроваджувати відповідні регуляторні та інноваційні заходи.

Показником ефективності функціонування системи забезпечення в Україні є рівень узгодженості всіх його операцій, що забезпечує створення цінності для споживачів та підвищення прибутковості кожного учасника ланцюга. Управління ланцюгом постачання в Україні на сьогодні, означає комплексне керування процесами виробництва, розподілу та збуту аграрної продукції, що забезпечує своєчасне і якісне постачання продуктів на внутрішній і зовнішній ринки.

Попит на сільськогосподарську продукцію в формується під впливом купівельної спроможності населення, цінової кон'юнктури, сезонних факторів та експортних можливостей. Попит можна розглядати як залежність між ціною та обсягом продукції, при умові стабільності інших чинників. Взаємозв'язок між ціною та кількістю попиту відображається у вигляді спадної кривої, де по вертикалі показана ціна, а по горизонталі — обсяг продукції. Ефективне управління ланцюгами постачання в аграрному секторі України є ключовим для підвищення конкурентоспроможності продукції та забезпечення продовольчої безпеки країни.

Попит і пропозиція є одними з найфундаментальніших економічних принципів, які є основою ринкової економіки. Покупці визначають, обсяг продукції або послуг вони хочуть отримати. Обсяг попиту — це кількість товару, яку суб'єкти економічної діяльності готові купити за певною ціною; взаємозв'я-

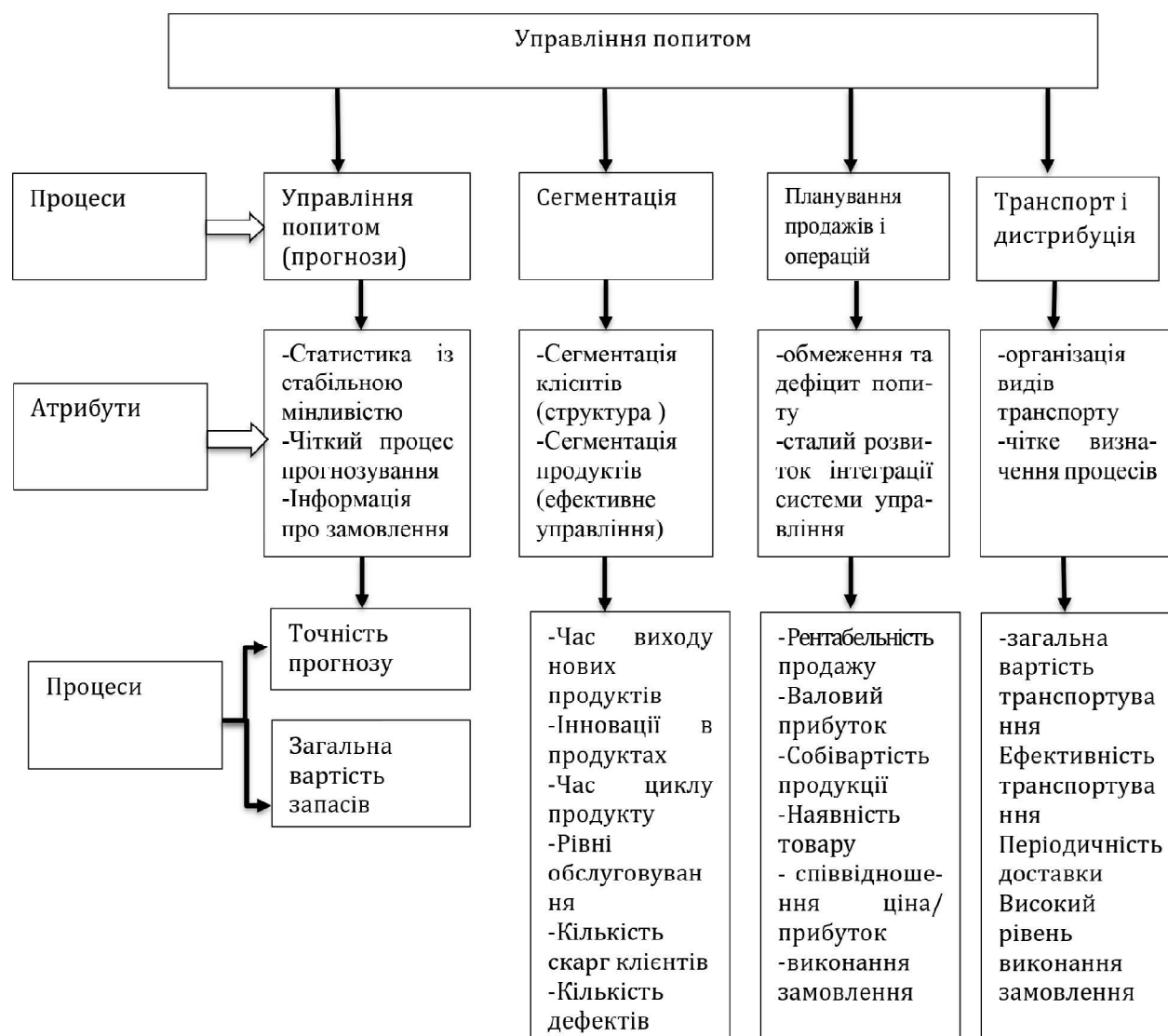

Рис. 1. Система забезпечення сільськогосподарської продукції

Джерело: узагальнено за даними [7].

зок попиту — це зв'язок між ціною і кількістю, що запитується. Обсяг пропозиції показує, скільки ринок може надати. Кількість пропозиції означає обсяг конкретного товару, який виробник готовий запропонувати за певною ціною. Взаємозв'язок пропозиції — це співвідношення між ціною та кількістю товару або послуги, що надається на ринок. Таким чином, ціна відображає баланс попиту і пропозиції [3].

Система забезпечення в агробізнесі включає виробників, фермерів, кооперативи, логістичні центри, постачальників, посередників, підприємства з переробки, транспортування та розподілу продукції, а також споживачів, які взаємопов'язані в межах цієї системи. Для ефективного прогнозування попиту необхідно розуміти складність системи, адже її пара-

метри не є постійними, а управління щоденним попитом ускладнюється через сезонність продукції, обсяги пропозиції. Враховуючи цю складність, відомо, що і виробники, і переробні підприємства стикаються з труднощами у отриманні надійної та своєчасної інформації про попит. Перспективи розвитку бізнесу в цій сфері значною мірою залежать від взаємовідносин у системі та ефективного використання ресурсів для контролю майбутнього попиту.

Запропонована модель, складається з компонентів управління попитом. На рис. 1 вона базується на послідовності операцій системи забезпечення, з яких структурно інтегровані компоненти моделі рівняння з управлінням попитом і управлінням розподілом, а також ви- міри моделі розвитку системи забезпечення,

орієнтованого на попит. В результаті цієї інтеграції розглядаються п'ять основних процесів: прогнозування попиту, сегментація, планування продажів і операцій, зберігання та транспортування і розподіл продукції.

Формування попиту на продукцію сільськогосподарства в Україні у 2023—2024 роках зазнало суттєвих змін під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. За даними Держстату, у 2023 році внутрішнє споживання м'яса яловичини скоротилось до 211 тис. тонн, що відповідає лише 3,7 кг на особу на рік, тоді як у 2013 році цей показник становив понад 10 кг [4].

Водночас зростає попит на більш доступне м'ясо птиці, експорт якого за січень-квітень 2024 року становив \$361 млн [7]. Виробництво молока у 2023 році досягло 424,4 тис. тонн, що свідчить про стабілізацію внутрішнього попиту [1]. Споживання овочевої продукції залишається стабільним: у 2023 році зібрано близько 29 млн тонн овочів, а ціни на основні види знизилися (цибуля — на 48%, морква — на 33%), що зробило їх більш доступними [2].

Експортна активність є важливим індикатором зовнішнього попиту: за січень-квітень 2024 року Україна експортувала 8,6 млн тонн кукурудзи на суму \$1,84 млрд і 4 млн тонн пшениці на \$874 млн [7]. Попит з боку імпорту також зростає — за той самий період імпорт сільськогосподарської продукції досяг \$1,64 млрд, зокрема насіння, фруктів і м'яса [4]. Зростання імпорту яловичини до 4,4% внутрішнього ринку свідчить про нездатність вітчизняного виробника повністю задовольнити попит. Падіння частки України в глобальному експорті кукурудзи до 11,7% у 2024/2025 МР (проти понад 15% раніше) демонструє скорочення міжнародного попиту або логістичні труднощі.

Водночас галузь олійних культур демонструє зростання — площі посіву соняшнику, сої і ріпаку зросли на 30 % за останнє десятиліття, а виробництво соняшникової олії та макухи забезпечує значний експортний потенціал. Загалом, попит на продукцію сільськогосподарства в Україні трансформується під впливом економічної нестабільності, зміни структури споживання, зниження купівельної спроможності та зміни цінової політики.

ВИСНОВОК

У статті проведено всебічний аналіз формування попиту і пропозиції на продук-

цію сільського господарства в Україні в умовах сучасних економічних викликів. Визначено, що аграрний ринок є складною системою, в якій взаємодіють суб'єкти економічної діяльності — виробники, посередники та споживачі, що створює умови для формування конкурентного середовища.

Попит на продукцію сільськогосподарства значною мірою залежить від купівельної спроможності населення, цінової політики, сезонності та експортного потенціалу країни. Аналіз показав, що у 2023—2024 роках відбулися суттєві зміни у структурі попиту, зокрема зниження внутрішнього споживання м'яса яловичини та зростання попиту на м'ясо птиці. Водночас стабілізувалося споживання молочної продукції та овочів, що свідчить про збереження базового рівня внутрішнього попиту.

Зростання імпорту окремих видів продукції свідчить про необхідність підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників та адаптації ринку до нових викликів. Зазначено, що експортна активність залишається важливим чинником розвитку аграрного сектору, особливо у сегменті олійних культур. Пропонована модель управління попитом охоплює ключові процеси: прогнозування, сегментацію, планування продажів і операцій, зберігання, транспортування та розподіл продукції, що сприяє підвищенню ефективності системи забезпечення.

Результати дослідження підкреслюють важливість інтегрованого підходу до управління системи забезпечення з урахуванням сезонності та динаміки ринку. Зазначено, що державне регулювання і впровадження інноваційних рішень можуть суттєво покращити баланс попиту і пропозиції. Важливим є стимулювання розвитку фермерських господарств і кооперативів для підвищення внутрішньої продуктивності. Дослідження підтвердило, що стратегічна орієнтація на задоволення потреб споживачів сприяє зміцненню продовольчої безпеки країни. Сталість і розвиток аграрного сектору можливі лише за умови комплексного підходу до управління, що охоплює економічні, соціальні та технологічні аспекти.

Література:

1. AgroPortal.ua. Україна нарощує виробництво молока та переробку. 2024. URL: <https://agroportal.ua>

2. Latifundist.com. В Україні зібрали 29 млн тонн овочів у 2023 році. URL: <https://latifundist.com>

3. Андрійчук В. Економіка аграрного підприємства. Київ: КНЕУ, 2000. 356 с.

4. Васильєв С. В., Олексюк В. О., Масляєва О. О., Орлова С. К. Організаційно-економічні проблеми ринку зерна в Україні. Агросвіт. 2023. № 1. С. 10—14.

5. Державна служба статистики України. Сільське господарство України: Статистичний щорічник за 2023—2024. URL: <https://ukrstat.gov.ua>

6. Лозинська Т., Пасемко Г. Тенденції розвитку аграрного ринку в контексті державного регулювання. Публічне управління: теорія та практика. 2011. № 1 (5). С. 162—168.

7. Мікроекономіка: навч. посіб. / С. В. Васильєв, Є. А. Кобець, О. О. Масляєва. Київ: ДКС-Центр. 2024. 310 с.

8. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Аналітика експорту та імпорту агропродукції за січень-квітень 2024 р. URL: <https://minagro.gov.ua>

9. Саблук П., Шпичак О. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції. Київ: ІАЕ, 2000. 556 с.

References:

1. AgroPortal.ua (2024), "Ukraine increases milk production and processing", available at: <https://agroportal.ua> (Accessed 25 June 2025).

2. Latifundist.com (2023), "Ukraine harvested 29 million tons of vegetables in 2023", available at: <https://latifundist.com> (Accessed 25 June 2025).

3. Andriychuk, V. (2000), *Ekonomika ahrar-noho pidpriemstva* [Economics of an agricultural enterprise], KNEU, Kyiv, Ukraine.

4. Vasyl'iev, S.V. Oleksiuk, V.O. Masliaieva O.O. and Orlova, S. (2023), "Organizational and economic problems of the grain market in Ukraine", *Ahrosvit*, vol. 1, pp. 10—14.

5. State Statistics Service of Ukraine. (2023), "Demographic Yearbook of Ukraine for 2014-2023", Available at: <https://ukrstat.gov.ua> (Accessed 19 May 2025).

6. Lozyns'ka, T. and Pasemko, H. (2011), "Trends in the development of the agricultural market in the context of state regulation", *Publiche upravlinnia: teoriia ta praktyka*, vol. 1 (5), pp. 162—168.

7. Vasyl'iev, S.V. Kobets', Ye.A. and Masliaieva, O.O. (2024), *Mikroekonomika* [Microeconomics], DKS-Tsent, Kyiv, Ukraine.

8. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2024), "Analytics of exports and imports of agricultural products for January-April 2024", Available at: <https://minagro.gov.ua> (Accessed 19 May 2025).

9. Sabluk P. and Shpychak O. (2000), *Formuvannia ta funktsionuvannia rynku ahropromyslovoi produktsii* [Formation and functioning of the agricultural products market], ІАЕ, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 29.06.2025 р.

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України (Категорія «Б») з

ЕКОНОМІЧНИХ НАУК та ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

(Наказ Міністерства освіти і науки України
№ 886 від 02.07.2020)

Спеціальності - 051, 071, 072, 073, 075, 076, 281, 292